

Elméletek a szociális munkában

Kortárs szociálismunka-elméletek, tereptanítás, szupervízió
Válogatta Katz Katalin, szerkesztette Bányai Emőke
Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest 2009.

Kortárs szociálismunka-elméletek, tereptanítás, szupervízió címmel jelent meg szemelvénygyűjtemény az ELTE TáTK és a Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület kiadásában. A kötet tanulmányait Katz Katalin válogatta, a szupervízor szakirányú továbbképzés hallgatói számára; az egyes szemelvényeket az angolul jól tudó hallgatók fordították.

Kati a képzés rendszeres vendégtanáraként új és nagyon termékenynek bizonyuló szemléletet hozott a szociális munka, illetve a szupervízió oktatásába. Már 2005-ben, a képzés előkészítése során is elhangzott egy, a témában meghatározó mondata: „A szociális munka igazi posztmodern jelenség, de túl korán érkezett; ebből származik nehézségeinek jelentős része is.” Meghökkenve hallgattuk, nem is nagyon értettük, de megjegyeztük, és sokáig emlegettük. A gondolat értelme fokozatosan bomlott ki számunkra, lassanként fedeztük fel a párhuzamokat a posztmodern és a szociális munka jelenségvilága között.

A posztmodern egyik fő jellegzetessége a nagy elméletek érvényességének tagadása, egyszersmind a lokális, időben is korlátozott érvényű tudások felértékelődése. Nem ismeri el a különféle tudományok közötti határokat, áttemel és felhasznál más tudományterületekről származó elemeket. Eredeti módon, a konkrét helyzetre reflektálva hoz létre esetleg csak ott és akkor érvényes tudást, bátran alkalmaz készen talált elméleteket, melyeket az egyedi szükségleteknek megfelelően, azokhoz alkalmazkodva épít tovább. Érdeklődéssel fordul a különféle kultúrák felé, ezeket egyformán értékesnek tartja; fontos fogalma a Másik, a Máság. Alapvetően nem a kész struktúrákkal foglalkozik, hanem a jelenségek létrehozásának folyamatával, azzal, ahogyan narratív módon megkonstruáljuk a világot magunk körül, és benne saját magunkat is; valamint ahogyan változtatjuk, és változunk mi is szüntelenül. A posztmodern hőse a bar-kácsoló, aki talált, vagy éppen a keze ügyébe eső tárgyakkól egyedi, szabálytalan, talán kissé suta, ugyanakkor rendkívül praktikus eszközt hoz létre, mely az adott helyzet megismételhetetlen kívánalmaihoz alkalmazkodik. A posztmodernben a különféle tudások egyenrangúak, ugyanakkor különböző erővel jelennek meg, aszerint, hogy felhasználójuk milyen hatalommal rendelkezik a társadalomban.

A szociális munka a fejlett országokban immár több mint évszázados történelme során sem alkotott nagy elméleteket, s átfogó érvényű konstrukciónak csak a 1970-es években leírt probléma-megoldó modell valamint a krízis-elmélet nevezhető. Sokféle területről vesz át elméleteket, az irodalomtudománytól a különféle lélektani irányzatokon át a társadalomtudományokig – ezért is nehéz besorolni, hiszen egyetlen tudományág elvárásaihoz sem alkalmazkodik. Ugyanakkor egyedi módon vegyíti a sokféle területről összegyűjtött elméleteket, és továbbírja azokat, a saját szükségleteinek megfelelően.

A posztmodern több ponton is összekapcsolódik feminista elméletekkel. Számunkra ezek közül talán a gondoskodás fogalmának rehabilitálása, a kapcsolati etika kidolgozása, a gondoskodás etikájának megfogalmazása a legfontosabb. A kötet első két tanulmánya, Gabriella Meagher és Nigel Parton: *A szociális munka modernizálása és a gondoskodás etikája*, valamint Liz Lloyd: *A gondoskodás mint szakma? Az időséssel végzett szociális munka és a gondoskodás etikája* ezt a nézőpontot jeleníti meg.

Az, hogy társas életünket, személyiségünk mindennapi kapcsolatait alapvetően a nyelv segítségével konstruáljuk meg, szintén hangsúlyos téma a posztmodern gondolkodásban. Mivel mindennapi praxisunk narratívák sorozatából épül fel, gyakorlatunkat messzemenően befolyásolja, hogy milyen beszélgetéseket folytatunk, és milyen értelmet tulajdonítunk a másik szavainak. Nigel Parton és Patrick O'Byrne: *A konstruktív szociális munka néhány irányelve* című tanulmánya erre hívja fel a figyelmünket, Catherine Kohler Riessman és Lee Quinney: *Narratív megközelítés a szociális munkában – kritikai áttekintés* című szemelvénye viszont azt mutatja be, milyen sokféle módon alkalmazható a narratív megközelítés a szociális munka területén.

A másság iránti érdeklődést a felgyorsult migrációs folyamatok is elősegítették. Ha az otthon elhagyására, idegen helyen, más kultúrában való letelepedésre a szülőföldjén dúló háború, vagy másfajta erőszak hatására kényszerül valaki, akkor az ezzel kapcsolatos trauma-narratívák domináns szerepet kaphatnak, és könnyen elfedhetnek más, szintén érvényes értelmezési lehetőségeket. Erre hívja fel a figyelmet Renos K. Papadopoulos: *Hogy segíthetek, ha nem tudom...? A menekültekkel végzett munka szupervíziója* című tanulmánya. A különféle tudások egyenrangúságával, ugyanakkor a tudások birtokosainak hatalmi helyzete közötti egyenlőtlenségekkel a kötetben Gurid Aga Askeland és Malcolm Payne: *Kulturális egyeduralom a szociálismunkás-képzésben*, valamint Jerry Tew: *Hatalom és hatalomnélküliség* című írása foglalkozik.

A szociális munka alapvető reflexivitása, a mindennapi praxis és a különféle elméletek közötti folytonos visszacsatolás bemutatásához is kiváló keretet nyújtanak a posztmodern tanulás- és tudásemleletek. A kötetben ezt a folyamatot tekinti át Marion Bogo és Elaine Vayda: *Az elmélet és gyakorlat integrációja: az ITP hurokmodell* című cikke. Dorothy E. Pettes: *Stáb és hallgatói szupervízió* című szemelvényében a tereptanítás folyamatát feladatközpontúan, az egyes szereplők nézőpontjának különbözőségét végig szem előtt tartva mutatja be. Eva M. Kahn tanulmányának (*Párhuzamos folyamatok a szociális munkában és a szupervízióban*) középpontjában a segítő és a szolgáltatást igénybe vevő, valamint a segítő és a szupervízor viszonyában megjelenő tükröződési folyamatok állnak. Ezek segítségével a szupervízor akkor is sok mindent érzékel a kliens és a segítő viszonyából, ha előbbit nem is ismeri személyesen. A szupervízor a párhuzamos folyamatok révén a kliens és a segítő kapcsolatát anélkül befolyásolja, hogy személyesen jelen lenne a kliens és a szociális munkás találkozásainál, hiszen ami a szupervízor és a segítő kapcsolatában zajlik, az párhuzamosan megjelenik a szociális munkás és a kliens között is. Cathy Jacobs a kötetben szereplő írása (*A szupervíziós kapcsolat megsértése: egy etikai és oktatási vakfolt*) viszont épp arra hívja fel a figyelmünket, hogy az úgy-

nevezett vakfoltjaink miként készítetnek bizonyos területeken hallgatásra bennünket akkor is, amikor érzékeljük a veszélyt.

A kötet szemelvényeit olvashatjuk olyan érvrendszer szerves részeként, melyek a szociális munka alapvetően posztmodern jellegével kapcsolatos – az írásom bevezetésében is idézett – állítást támasztják alá.

A Hilscher Rezső Alapítvány ezúton köszöni meg
az 56 039 forint értékű támogatást,
amely a 2008. évi 1%-os felajánlásokból gyűlt össze!
Az összeget az *Esély* folyóirat kiadására fordítottuk.
Adószámunk: 19650988-2-43

A Kurt Lewin Alapítvány ezúton szeretné megköszönni
a 290 034 forint értékű támogatást,
amely a 2008. évi 1%-os felajánlásokból gyűlt össze!
Az összeget weboldalunk, a SzocHáló fejlesztésére
és működésére fordítottuk.
A Kurt Lewin Alapítvány adószáma: 18154348-2-41